

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ครอบคลุมสาระเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยไทย 4 ด้านคือ สอน วิจัย บริการทางวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

มีรายละเอียดของการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชา และอาจารย์ประจำสำนักของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช จำนวน 281 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ในด้านการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและขอรับคืนด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืน 227 ชุด คิดเป็นร้อยละ 80.78 ของแบบสอบถามที่แจกไปทั้งหมด
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง สำหรับส่วนที่เป็นค่าตามปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 227 คน จำแนกเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในระดับอาจารย์ ร้อยละ 34.8 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยละ 33 รองศาสตราจารย์ ร้อยละ 30.4 และศาสตราจารย์ ร้อยละ 1.8 อยู่ในกลุ่มอายุราชการในตำแหน่งอาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาสีราช 1-5 ปี ร้อยละ 30 กลุ่ม 6-10 ปี ร้อยละ 51.1 และกลุ่ม 11 ปีขึ้นไป ร้อยละ 18.9 โดยสำนักเทคโนโลยีการศึกษา เป็นหน่วยงานที่มีผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์และอยู่ในกลุ่มอายุราชการ 1-5 ปี มากที่สุด ส่วนสาขาวิชาศึกษาศาสตร์เป็นหน่วยงานที่มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ มากที่สุด และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ในทุกหน่วยงานไม่เคยดำรงตำแหน่งบริหาร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาสีราช

ผลการวิเคราะห์บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาสีราช ตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยไทย 4 ด้านคือ การสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลป-วัฒนธรรม สรุปได้ว่าบทบาทที่อาจารย์ทำมากที่สุดได้แก่บทบาทด้านการสอน ซึ่งรวมเอาทางด้านหลักสูตรผลิต ประเมิน ปรับปรุงชุดวิชา สอนเสริม อบรมแก่นักศึกษา การสอบ และการให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่นักศึกษา ซึ่งเป็นงานหลักของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาสีราช ส่วนบทบาทที่ทำรองลงมาได้แก่ บริการทางวิชาการแก่สังคม วิจัย และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตามลำดับ โดยสรุปผลเป็นภาพรวมและจำแนกตามหน่วยงานที่สังกัดได้ดังนี้

1. ด้านการสอน

ภาพรวมของบทบาทอาจารย์ด้านการสอน ที่อาจารย์ทำมากที่สุดคือ การผลิตชุดวิชา/ชุดการสอน โดยผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงมากที่สุด (ร้อยละ 83.3) รองลงมาได้แก่ ผลิตเอกสารการสอนหรือเขียนหน่วย (ร้อยละ 79.3) ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ (ร้อยละ 70.5) ผลิตเทปเสียงประจำชุดวิชา/ประกอบชุดวิชา (ร้อยละ 63.9) และผลิตชุดการสอนเสริม/เอกสารโสตทัศน (ร้อยละ 61.7)

นอกจากนี้ยังพบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ทำบทบาทด้านการสอนในลักษณะต่อไปนี้เป็นประจำทุกภาคเรียนตามลำดับดังนี้ สอนเสริมแก่นักศึกษา (ร้อยละ 76.6) ออกข้อสอบ (ร้อยละ 76.2) ให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่นักศึกษาในโอกาสที่ไปสอนเสริม (ร้อยละ 69.1) และในโอกาสที่ไปคุมสอบ (ร้อยละ 66.1) ออกคุมสอบ/ประสานงานการสอบ (ร้อยละ 59.5) และอบรมเข้มโครงการเสริมประสบการณ์บัณฑิต หรือชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ (ร้อยละ 52) สำหรับบทบาทที่อาจารย์ส่วนใหญ่ทำเป็นบางภาคคือ คุมเครื่องตรวจข้อสอบปรนัย (OMR) (ร้อยละ 65.2)

บทบาทของอาจารย์ด้านการสอนจำแนกตามหน่วยงานที่สังกัด

ด้านการพัฒนาหลักสูตร อาจารย์ส่วนใหญ่เกือบทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าวเพียง 1 หลักสูตร ยกเว้นสาขาวิชานิติศาสตร์ และสำนักเทคโนโลยีการศึกษา ที่มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งทำ ส่วนสำนักทะเบียนและวัดผลไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย

ด้านการประเมินหลักสูตร อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งเกือบทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าวเพียง 1 หลักสูตร ยกเว้นสำนักเทคโนโลยีการศึกษาและสำนักทะเบียนและวัดผล ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย

ด้านการผลิตเอกสารการสอน อาจารย์ส่วนใหญ่ในทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งทำ สำหรับปริมาณงานที่มีอาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 4 หน่วย

ด้านการผลิตชุดการสอนด้วยคอมพิวเตอร์ อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 9 หน่วยงานเท่านั้นที่ทำบทบาทดังกล่าว เพียง 1 ชุด ยกเว้นสาขาวิชานิติศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ และสำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย

ด้านการผลิตชุดวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เป็นหน่วยงานเดียวที่มีอาจารย์ส่วนใหญ่ทำบทบาทดังกล่าวมากที่สุด นอกนั้นอีก 9 หน่วยงานที่มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งทำ ยกเว้นสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ ที่ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย

ด้านการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง อาจารย์ส่วนใหญ่ในทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสำนักทะเบียนและวัดผลที่มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งทำ สำหรับปริมาณงานที่มีอาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 10 รายการ

ด้านการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ อาจารย์ส่วนใหญ่ในทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชานิติศาสตร์และสำนักทะเบียนและวัดผลที่มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งทำ สำหรับปริมาณงานที่มีอาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 2 รายการ

ด้านการผลิตทเปเสียงประจำหุดวิชา/ประกอบหุดวิชา อาจารย์ส่วนใหญเกือบทุกหน่วยงนทำ บทบทดงกล่าว ยกเว้น สาขาวิชานิเทศศาสตร์และสำนักหะเบียนและวัดผล ที่มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งทำ สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จ่านวนมากที่สุดทำคือ 1 ราชการ

ด้านการผลิตหุดการสอนเสริม/เอกสารโสดทัศน์ อาจารย์ส่วนใหญเกือบทุกหน่วยงนทำ บทบทดงกล่าว ยกเว้นสำนักหะเบียนและวัดผลและสำนักเทคโนโลยีการศึกษา สำหรับปริมาณงานที่ อาจารย์ทำมากที่สุดคือ 1 หุด

ด้านการผลิตทปวีดิทัศน์ อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 10 หน่วยงนเท่านั้นที่ทำบทบทดงกล่าว ยกเว้นสำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่มีอาจารย์ส่วนใหญทำ ส่วนสำนักหะเบียนและวัดผลไม่มีอาจารย์ทำ บทบทดงกล่าว สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จ่านวนมากที่สุดทำคือ 1 ราชการ

ด้านการผลิตสื่อโสดทัศน์อื่น ๆ อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งในทุกหน่วยงนทำบทบทดงกล่าว ยกเว้นสำนักหะเบียนและวัดผลไม่มีอาจารย์ทำบทบทดงกล่าว สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จ่านวนมากที่สุดทำคือ 1 เรื่อง

ด้านการประเมินเอกสารการสอน อาจารย์ส่วนใหญเกือบทุกหน่วยงนทำบทบทดงกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาวิทยาการจจัดการและสำนักเทคโนโลยีการศึกษา ที่มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นทำ ส่วน สำนักหะเบียนและวัดผลไม่มีอาจารย์ทำบทบทดงกล่าว สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จ่านวนมากที่สุดทำคือ 1 หุดวิชา

ด้านการประเมินราชการวิทยุกระจายเสียง อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งในทุกหน่วยงนทำบทบทดงกล่าว ยกเว้นสาขาวิชารัฐศาสตร์ที่ไม่มีอาจารย์ทำบทบทดงกล่าว สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จ่านวนมากที่สุดทำ คือ 2 ราชการ

ด้านการประเมินราชการวิทยุโทรทัศน์ อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งในทุกหน่วยงนทำบทบทดงกล่าว ยกเว้นสำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่มีอาจารย์ส่วนใหญทำ สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จ่านวนมากที่สุดทำคือ 3 ราชการ

ด้านการปรับปรุงเอกสารการสอน อาจารย์ส่วนใหญเกือบทุกหน่วยงนทำบทบทดงกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาวิทยาการจจัดการ สำนักหะเบียนและวัดผล และสำนักเทคโนโลยีการศึกษา ที่มีอาจารย์เพียง ส่วนหนึ่งเท่านั้นทำ สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จ่านวนมากที่สุดทำคือ 1 หน่วย

ด้านการปรับปรุงรายการวิทยุกระจายเสียง อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 9 หน่วยงานเท่านั้นที่ทำ บทบาทดังกล่าว ยกเว้นสำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่มีอาจารย์ส่วนใหญ่ทำ ส่วนสาขาวิชารัฐศาสตร์และ สำนักทะเบียนและวัดผล ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำ คือ 10 รายการ

ด้านการปรับปรุงรายการวิทยุโทรทัศน์ อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 8 หน่วยงานเท่านั้นที่ทำ บทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชานิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่มีอาจารย์ส่วนใหญ่ทำ ส่วนสำนักทะเบียนและวัดผลไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์ จำนวนมากสุดทำคือ 1 รายการ

ด้านการปรับปรุงเทปเสียง อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 8 หน่วยงานเท่านั้นที่ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และสำนักทะเบียนและวัดผล ที่ไม่มีอาจารย์ทำ บทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 2 รายการ

ด้านการสอนเสริม อาจารย์ส่วนใหญ่ในทุกหน่วยงานทำการสอนเสริมแก่นักศึกษาเป็นประจำ ทุกภาค ยกเว้นสำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่ทำเป็นบางภาคมากกว่า

ด้านการอบรมแก่นักศึกษา อาจารย์ส่วนใหญ่ทั้ง 10 สาขาวิชาทำการอบรมแก่นักศึกษา เสริมประสบการณ์บัณฑิตหรือประสบการณ์วิชาชีพแก่นักศึกษา เป็นประจำทุกภาค หรือเป็นบางภาค มากกว่าไม่ได้ทำ ยกเว้นอาจารย์ประจำสำนักที่ไม่ได้ทำมากกว่าทำ ส่วนการอบรมเข้ม (พิเศษ) ชุดวิชา อาจารย์ส่วนใหญ่ของทุกหน่วยงานไม่ได้ทำบทบาทดังกล่าว สำหรับการฝึกภาคปฏิบัติ พบว่ามีอาจารย์เพียง 3 หน่วยงานได้แก่ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ นิเทศศาสตร์ และสำนักเทคโนโลยีการศึกษาเท่านั้นที่ทำ บทบาทดังกล่าว

ด้านการสอบและการประเมิน มีบทบาทย่อย ๆ ดังนี้

1. การตรวจและประเมินผลงานของนักศึกษา อาจารย์ส่วนใหญ่ทำบทบาทดังกล่าว ได้แก่ อาจารย์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ รัฐศาสตร์ ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ และนิเทศศาสตร์
2. การออกข้อสอบ อาจารย์ส่วนใหญ่ทั้ง 10 สาขาวิชาทำบทบาทดังกล่าวเป็นประจำทุกภาค
3. การตรวจทานร่างข้อสอบ อาจารย์ทั้งหมดของสำนักทะเบียนและวัดผลทำบทบาทดังกล่าว เป็นประจำทุกภาค ซึ่งตรงข้ามกับอาจารย์สำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย ส่วนอาจารย์ทั้ง 10 สาขาวิชาทำบทบาทด้านนี้ในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน
4. การควบคุมการพิมพ์ข้อสอบ อาจารย์ส่วนใหญ่ของทุกหน่วยงานไม่ได้ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสำนักทะเบียนและวัดผล ที่อาจารย์ทั้งหมดทำบทบาทด้านนี้เป็นประจำทุกภาค

5. การวิเคราะห์ข้อสอบ อาจารย์ส่วนใหญ่เกือบทุกหน่วยงานไม่ได้ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้น สำนักทะเบียนและวัดผลที่อาจารย์ทั้งหมดทำบทบาทด้านนี้เป็นประจำทุกภาค ส่วนสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ อาจารย์ส่วนใหญ่ทำบทบาทด้านนี้เป็นบางภาคมากกว่า

6. การปรับปรุงข้อสอบ อาจารย์ส่วนใหญ่เกือบทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว เป็นบางภาค และทำทุกภาค ยกเว้นสำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย

7. การคุมเครื่องตรวจข้อสอบปรนัย อาจารย์ส่วนใหญ่ทั้ง 10 สาขาวิชาทำบทบาทดังกล่าว เป็นบางภาค รองลงมาคือไม่ได้ทำ สำหรับอาจารย์สำนักส่วนใหญ่ไม่ได้ทำบทบาทด้านนี้

8. การตรวจข้อสอบอัตนัย อาจารย์ส่วนใหญ่ในสาขาวิชานิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ ทำบทบาท ดังกล่าวเป็นประจำทุกภาค ส่วนสาขาวิชาอื่นอาจารย์ส่วนใหญ่ทำเป็นบางภาค ยกเว้นสำนักทั้ง 2 สำนักที่ ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย

9. การคุมสอบ/ประสานงานการสอบ อาจารย์ส่วนใหญ่เกือบทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว เป็นบางภาคและเป็นประจำทุกภาค ยกเว้นสำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่มีอาจารย์ไม่ได้ทำการคุมสอบมากกว่าหน่วยงานอื่น

ด้านการให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่นักศึกษา อาจารย์ส่วนใหญ่ในทุกหน่วยงานทำบทบาท ดังกล่าวในโอกาสที่ไปประชุมพิเศษ สอนเสริม คุมสอบ และเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมนักศึกษา โดยทำเป็น บางครั้งและทำเป็นประจำทุกครั้งมากกว่าไม่ได้ทำ โดยอาจารย์สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ทำบทบาทดังกล่าว ทุกครั้งในทุกโอกาสมากที่สุด ส่วนอาจารย์สำนักเทคโนโลยีการศึกษาทำบทบาทดังกล่าวเป็นบางครั้งมากที่สุด

2. ด้านการวิจัย

ภาพรวมของบทบาทอาจารย์ด้านการวิจัย ที่อาจารย์ทำมากที่สุดคือการวิจัยตามความสนใจ (ร้อยละ 52.4) รองลงมาได้แก่การวิจัยที่ทำให้แก่หน่วยงานภายนอก (ร้อยละ 43.6) การวิจัยตามข้อกำหนดการวิจัยหรือแผนงานวิจัยของมหาวิทยาลัย (ร้อยละ 42.7) และการวิจัยเพื่อรองรับการเปิดหลักสูตร ระดับบัณฑิตศึกษา (ร้อยละ 14.5) ส่วนบทบาทด้านการแต่งตำรา อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำ

บทบาทของอาจารย์ด้านการวิจัยจำแนกตามหน่วยงานที่สังกัด

ด้านการวิจัยตามข้อกำหนดการวิจัยหรือแผนงานวิจัยของมหาวิทยาลัย อาจารย์ส่วนใหญ่ในสาขา วิชาศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ เศรษฐศาสตร์ และคหกรรมศาสตร์ ทำบทบาทดังกล่าว ส่วน หน่วยงานที่เหลืออีก 7 หน่วยงาน มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ทำ ยกเว้นสาขาวิชารัฐศาสตร์ไม่มี อาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 เรื่อง

ด้านการวิจัยตามความสนใจ อาจารย์ส่วนใหญ่ในทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขา วิชาวิทยาการจัดการ รัฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ สำนักทะเบียนและวัดผล สำนักเทคโนโลยีการศึกษา ที่มี อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ทำ สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 เรื่อง

ด้านการวิจัยเพื่อรองรับการเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 8 หน่วยงานเท่านั้นที่ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาศิลปศาสตร์ นิติศาสตร์ สำนักทะเบียนและวัดผล และสำนักเทคโนโลยีการศึกษา ที่ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมาก สุดทำคือ 1 เรื่อง

ด้านการวิจัยที่ทำให้แก่หน่วยงานภายนอก อาจารย์ส่วนใหญ่ในสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เศรษฐ- ศาสตร์ กหกรรมศาสตร์ และส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ ทำบทบาทดังกล่าว ส่วนหน่วยงานที่เหลือ อีก 8 หน่วยงานมีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ทำ สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 เรื่อง

ด้านการแต่งตั้งராประกอบชุดวิชาตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัย อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 9 หน่วยงานเท่านั้นที่ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักทะเบียนและ วัดผล และสำนักเทคโนโลยีการศึกษา ที่ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์ จำนวนมากสุดทำคือ 1 เรื่อง

ด้านการแต่งตั้งராอ้างอิงในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 10 สาขาวิชา เท่านั้นที่ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสำนักทะเบียนและวัดผลและสำนักเทคโนโลยีการศึกษา ที่ไม่มีอาจารย์ ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 เรื่อง

ด้านการแต่งตั้งராที่เกี่ยวกับการศึกษาทางไกล อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งในสาขาวิชาศิลปศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และสำนักทะเบียนและวัดผล ทำบทบาทดังกล่าว ส่วนหน่วยงานที่เหลือทั้งหมดไม่มีอาจารย์ ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 5 เรื่อง

ด้านการแต่งตั้งராที่ขาดแคลน อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 9 หน่วยงานเท่านั้นที่ทำบทบาท ดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ และสำนักทะเบียนและวัดผล ที่ไม่ มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 เรื่อง

3. ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

ภาพรวมของบทบาทอาจารย์ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม ที่มีอาจารย์ทำมากที่สุด คือการเป็นวิทยากรฝึกอบรม บรรยาย อภิปราย ประชุม สัมมนา ให้แก่หน่วยงานภายนอก (ร้อยละ 78.4) รองลงมาได้แก่การจัดประชุม บรรยาย อบรม สัมมนาทางวิชาการให้แก่หน่วยงานภายนอก (ร้อยละ 60.8) เขียนบทความทางวิชาการออกเผยแพร่ (ร้อยละ 57.3) และเป็นอาจารย์สอนพิเศษแก่สถาบันการศึกษาอื่น (ร้อยละ 54.2) ส่วนบทบาทด้านอื่นมีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ทำ

บทบาทของอาจารย์ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมจำแนกตามหน่วยงานที่สังกัด

ด้านการจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 7 หน่วยงานที่ทำ บทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาศิลปศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ที่มีอาจารย์ส่วนใหญ่ทำ สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 เรื่อง

ด้านการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมให้แก่หน่วยงานภายนอก อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 7 หน่วยงานที่ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ วิทยาการจัดการ คหกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ และ นิเทศศาสตร์ ที่มีอาจารย์ส่วนใหญ่ทำ สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 หลักสูตร

ด้านการจัดทำรายการทางวิชาการเพื่อบริการสังคมทางวิทยุกระจายเสียง/วิทยุโทรทัศน์ อาจารย์ส่วนใหญ่เกือบทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ ที่มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งทำ ส่วนสำนัก ทะเบียนและวัดผลไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 5 รายการ

ด้านการเขียนบทความทางวิชาการ อาจารย์ส่วนใหญ่เกือบทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์และสำนักเทคโนโลยีการศึกษา ที่มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งทำ ส่วนสำนักทะเบียนและวัดผลไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 เรื่อง

ด้านการจัดประชุม บรรยาย อบรม สัมมนาทางวิชาการ อาจารย์ส่วนใหญ่เกือบทุกหน่วยงาน ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชานิติศาสตร์ ที่มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งทำ สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์ จำนวนมากสุดทำคือ 2 ครั้ง

ด้านการจัดนิทรรศการทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ความรู้ อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งเกือบทุกหน่วยงาน ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ รัฐศาสตร์ ที่มีอาจารย์ส่วนใหญ่ทำ สำหรับ ปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 ครั้ง

ด้านการเป็นวิทยากรฝึกอบรม บรรยาย อภิปราย ประชุม สัมมนา ให้แก่หน่วยงานภายนอก อาจารย์ส่วนใหญ่ในทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว โดยปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 2 ครั้ง

ด้านการเป็นที่ปรึกษาให้หน่วยราชการหรือองค์กรเอกชน อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งเกือบทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชานิติศาสตร์ ที่มีอาจารย์ส่วนใหญ่ทำ ส่วนสำนักทะเบียนและวัดผลไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 แห่ง

ด้านการเป็นอาจารย์สอนพิเศษแก่สถาบันการศึกษาอื่น อาจารย์ส่วนใหญ่ใน 7 หน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาศิลปศาสตร์ กหกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ และสำนักทะเบียนและวัดผล ที่มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งทำ สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 แห่ง

4. ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ภาพรวมของบทบาทอาจารย์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำบทบาทดังกล่าวในทุกลักษณะ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มอาจารย์ที่ทำ พบว่าบทบาทที่มีอาจารย์ทำมากที่สุดคือ เข้าร่วมกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่มหาวิทยาลัยจัดมากที่สุด (ร้อยละ 39.2) ส่วนบทบาทที่มีอาจารย์ทำน้อยสุดคือ เผยแพร่ความรู้หรือผลงานวิจัย และจัดประชุม บรรยาย อบรม สัมมนา หรือนิทรรศการทางด้านศิลปวัฒนธรรม (ร้อยละ 11)

บทบาทของอาจารย์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจำแนกตามหน่วยงานที่สังกัด

ด้านการเผยแพร่ความรู้หรือผลงานวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรม อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งในสาขาวิชาศิลปศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ นิติศาสตร์ กหกรรมศาสตร์ ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ และสำนักเทคโนโลยีการศึกษา เท่านั้นที่ทำบทบาทดังกล่าว ส่วนหน่วยงานที่เหลืออีก 6 หน่วยงานไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 เรื่อง

ด้านการให้คำปรึกษาแนะนำทางด้านศิลปวัฒนธรรม อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 8 หน่วยงานเท่านั้นที่ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาวิทยาการจัดการ เศรษฐศาสตร์ สำนักทะเบียนและวัดผล และสำนักเทคโนโลยีการศึกษา ที่ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 2 ครั้ง

ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย อาจารย์ส่วนใหญ่ในสาขาวิชาศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ที่ทำบทบาทดังกล่าว ส่วนหน่วยงานที่เหลืออีก 10 หน่วยงาน มีอาจารย์เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ทำ สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 3 ครั้ง

ด้านการจัดประชุม บรรยาย อบรม สัมมนา หรือนิทรรศการทางค่านิยมวัฒนธรรม อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 8 หน่วยงานเท่านั้นที่ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาวิทยาการจัดการ เศรษฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และสำนักทะเบียนและวัดผล ที่ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 ครั้ง

ด้านการเป็นวิทยากรบรรยาย อภิปราย ประชุม สัมมนา ทางด้านศิลปวัฒนธรรม อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งใน 9 หน่วยงานเท่านั้นที่ทำบทบาทดังกล่าว ยกเว้นสาขาวิชาวิทยาการจัดการ เศรษฐศาสตร์ และสำนักทะเบียนและวัดผลที่ไม่มีอาจารย์ทำบทบาทด้านนี้เลย สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 ครั้ง

ด้านการจัดงานประเพณีหรืองานประกวดด้านศิลปวัฒนธรรม อาจารย์เพียงส่วนหนึ่งในทุกหน่วยงานทำบทบาทดังกล่าว โดยปริมาณงานที่อาจารย์จำนวนมากสุดทำคือ 1 ครั้ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านการสอน

จากการวิจัยพบว่า ในจำนวนบทบาททั้ง 4 ด้านคือ สอน วิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนั้น อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ทำบทบาทด้านการสอนมากที่สุด ซึ่งบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ในด้านการสอนนั้นจะแตกต่างจากการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยปิดทั่วไป ที่เป็นการสอนแก่นักศึกษาโดยตรงในชั้นเรียน อาจารย์ผู้สอนจะต้องเตรียมการสอน (คำสอน อุปกรณ์การสอน) การบรรยายในชั้นเรียน ออกข้อสอบและตรวจข้อสอบ ตรวจรายงานประจำภาคหรือตรวจการบ้าน อ่านหนังสือหรือบทความเกี่ยวกับสาขาวิชาที่สอนและสาขาวิชาอื่น ๆ (Rapee Suvanajata, 1975 : 10-12) แต่สำหรับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชนั้น บทบาทด้านการสอนของอาจารย์มีความหมายเกี่ยวข้องกับงานด้านการผลิต ประเมิน ปรับปรุงชุดวิชา หลักสูตร สอนเสริม อบรมเข้ม คุมสอบ และให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่นักศึกษา เนื่องจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่จัดการศึกษาในระบบการสอนทางไกล ผ่านสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ในรูปของสื่อประสม โดยมีสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อแกนกลาง ซึ่งประกอบด้วยเอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติ และมีสื่ออื่น ๆ เป็นสื่อเสริม ได้แก่ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ และสื่อโสตทัศน ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับมหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษ มหาวิทยาลัยเปิดแห่งอิสราเอล มหาวิทยาลัยเปิดอินทราคานธี มหาวิทยาลัยเปิดอินโดนีเซีย และมหาวิทยาลัยเปิดอื่น ๆ อีกจำนวนมากกว่า 10 สถาบัน (ชัยงค์ พรหมวงศ์, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2536) ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของอาจารย์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ซึ่งอยู่ที่การผลิตสื่อหลักและสื่อเสริม ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการจัดการศึกษาของสถาบัน ถือเป็นมหาวิทยาลัยเปิดในเรื่องของการใช้สื่อหลายประเภท ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อมวลชน และสื่อบุคคล เพื่อเสริมสร้างสภาพการเรียนรู้ที่ดีให้แก่ผู้เรียน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2534 : 337-338) ดังผลการวิจัยที่พบว่าบทบาทด้านการสอนที่อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชทำมากที่สุด 5 อันดับแรก อยู่ในด้านการผลิตชุดวิชาหรือชุดการสอน โดยมีจำนวนอาจารย์เข้าร่วมและทำการผลิตเรียงตามลำดับดังนี้ ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงซึ่งเป็นผู้เสริมมากที่สุด (ร้อยละ 83.3) รองลงมาคือผลิตเอกสารการสอน (ร้อยละ 79.3) ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ (ร้อยละ 70.5) ผลิตเทปเสียงประจำชุดวิชา/ประกอบชุดวิชา (ร้อยละ 63.9) และผลิตชุดการสอนเสริม/เอกสารโสตทัศน์ (ร้อยละ 61.7)

ในส่วนที่เกี่ยวกับงานสอนนี้ มหาวิทยาลัยได้กำหนดให้อยู่ในความรับผิดชอบร่วมกันเป็นทีมที่เรียกว่า คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา ประกอบด้วยบุคลากรหลัก 3 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

- 1) นักวิชาการด้านเนื้อหา ทำหน้าที่พิจารณาเนื้อหาสาระของตำราทางด้านความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา รวมถึงการเขียนเนื้อหาดังกล่าว
- 2) นักวิชาการด้านเทคโนโลยีการศึกษา ทำหน้าที่ในการจัดระบบ ออกแบบ เพื่อผลิตสื่อการสอน
- 3) นักวัดผลการศึกษา ทำหน้าที่พิจารณาเกี่ยวกับกิจกรรม วิธีการ และเครื่องมือที่ใช้ในการวัดพฤติกรรมของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ และวัดผลการศึกษาโดยทั่วไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2534 : 496)

จากบทบาทหน้าที่ของกลุ่มผลิตชุดวิชาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า ภาระงานทางด้านการผลิตเอกสารการสอนซึ่งเป็นผู้เสริมมากที่สุด จะอยู่ในความรับผิดชอบของนักวิชาการด้านเนื้อหาเป็นหลัก ซึ่งได้แก่อาจารย์ประจำสาขาวิชาต่าง ๆ ส่วนภาระงานด้านการผลิตสื่อเสริมจะอยู่ในความรับผิดชอบของอาจารย์ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา และภาระงานทางด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาจะอยู่ในความรับผิดชอบของอาจารย์ประจำสำนักทะเบียนและวัดผลเป็นหลัก ดังผลการวิจัยที่พบว่า บทบาทด้านการผลิตเอกสารการสอน อาจารย์ประจำสาขาวิชาส่วนใหญ่ทำบทบาทด้านนี้มากกว่าอาจารย์ประจำสำนักในทางตรงกันข้าม บทบาททางด้านการผลิตสื่อเสริม เช่น รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์พบว่าอาจารย์ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษาทุกคนทำบทบาทดังกล่าวมากกว่าอาจารย์ประจำสาขาวิชา ทั้งนี้เพราะการผลิตสื่อการสอนดังกล่าวเป็นภาระงานประจำของอาจารย์สำนักเทคโนโลยีฯ สำหรับบทบาทที่

เกี่ยวข้องกับ การสอบ ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับการเตรียมข้อสอบและการจัดการสอบ พบว่าอาจารย์ประจำสำนักทะเบียนและวัดผลทุกคนทำบทบาทดังกล่าวมากที่สุด เนื่องจากเป็นภาระงานประจำของอาจารย์สำนักทะเบียนฯ เช่นกัน

จากการวิจัยยังพบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ทำบทบาทด้านการผลิตเอกสารการสอนเป็นอันดับสองรองจากการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง ทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชถ่ายทอดเนื้อหาสาระโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก งานผลิตเอกสารการสอนชุดวิชาถือว่าเป็นภารกิจหนึ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช แต่ที่มีจำนวนอาจารย์ทำการผลิตสื่อหลักน้อยกว่าการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง เนื่องมาจากมหาวิทยาลัยได้ผลิตชุดวิชาสำหรับหลักสูตรต่าง ๆ มาจนเกือบครบทุกหลักสูตรแล้ว การเปิดสอนชุดวิชาใหม่ ๆ จึงไม่ค่อยมี ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อาจารย์ใหม่ ระยะ 1-5 ปี ซึ่งมีจำนวนถึงร้อยละ 30 ของกลุ่มที่ตอบแบบสอบถามไม่มีโอกาสเขียนหรือผลิตชุดวิชา อีกทั้งโอกาสที่จะเข้าร่วมก็มีน้อยมาก เพราะการผลิตชุดวิชาอาจารย์จะมีบทบาทในฐานะที่เป็นกรรมการด้านเนื้อหา ผู้ผลิต หรือผู้ร่วมผลิตเท่านั้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, ก., ม.ป.ป. : 14-15) ซึ่งแตกต่างจากการเข้าร่วมผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง ที่อาจารย์สามารถเข้าร่วมผลิตได้ในหลายลักษณะ กล่าวคือถ้าเป็นนักวิชาการด้านเนื้อหา ก็จะเป็นผู้กำหนดประเด็นเนื้อหา เป็นวิทยากรในรายการ เป็นผู้ให้คำปรึกษา เป็นผู้ดำเนินรายการ ส่วนนักเทคโนโลยีการศึกษา ก็จะเป็นผู้เสนอแนะรูปแบบการผลิต และรายละเอียดด้านเทคนิค หรือเป็นผู้จัดทำบท (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, ก., ม.ป.ป. : 18-19) และอีกประการหนึ่งอาจเนื่องจากจำนวนรายการของสื่อวิทยุกระจายเสียงมีประมาณ 10-15 รายการต่อชุดวิชา ซึ่งมากกว่าสื่อเสริมอื่น ๆ เช่น รายการวิทยุโทรทัศน์ ที่มีเพียงชุดวิชาละ 3 รายการ ทำให้อาจารย์ได้มีโอกาสเข้าร่วมผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงมากกว่าการผลิตสื่ออื่น ๆ

สำหรับปริมาณงานที่อาจารย์ทำ เมื่อพิจารณาตามบทบาทแต่ละด้านแล้วพบว่า อาจารย์ทำการผลิตเอกสารการสอน ตั้งแต่ 1-50 หน่วย ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง 1-400 รายการ ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ 1-99 รายการ ผลิตเทปเสียง 1-60 รายการ และผลิตเทปวีดิทัศน์ 1-50 รายการ จะเห็นว่ามหาวิทยาลัยมุ่งการผลิตสื่อต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อการเปิดสอนชุดวิชาค่อนข้างมาก สอดคล้องกับชัยงค์ พรหมวงศ์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ทำบทบาทแรกคือการสอนโดยสื่อค่อนข้างหนัก เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีจำนวนอาจารย์ประมาณ 300 คน แต่มีชุดวิชาที่ต้องรับผิดชอบผลิตประมาณ 600 ชุด (ชัยงค์ พรหมวงศ์, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2536) และนิคม ทาแดง ก็ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในทำนองเดียวกันคือ เนื่องจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชสอนโดยสื่อ บทบาท

หนักก็คงอยู่ที่วิชาการในด้านการผลิตสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ เอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ เทปเสียง รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ สื่อสอนเสริม ฯลฯ ดังที่ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า อาจารย์ทุกหน่วยงานทำบทบาทด้านการผลิตชุดวิชามากที่สุด

นอกจากการผลิตชุดวิชาแล้ว บทบาทหน้าที่หลักอีกประการหนึ่งของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช คือ การพบปะนักศึกษาในรูปแบบของการสอนเสริม และการอบรมเข้มเสริมประสบการณ์ บัณฑิตหรือประสบการณ์วิชาชีพ ในการวิจัยครั้งนี้พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.6) ของทุกสาขาวิชาและสำนัก ทำการสอนเสริมแก่นักศึกษาเป็นประจำทุกภาค ทั้งนี้เพราะมหาวิทยาลัยมีจุดมุ่งหมายให้ อาจารย์เป็นสื่อบุคคลในการที่จะช่วยเสริมความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของชุดวิชาต่าง ๆ ที่นักศึกษา อาจไม่เข้าใจจากการศึกษาด้วยตนเอง ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีระหว่างนักศึกษา กับนักศึกษา และนักศึกษากับอาจารย์ ตลอดจนเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้รับการแนะแนวและ คำปรึกษาทางวิชาการจากอาจารย์สอนเสริม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, ก., ม.ป.ป. : 11) ซึ่ง มหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการสอนทางไกลในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ ญี่ปุ่น อิสราเอล และออสเตรเลีย ก็มีการจัดอาจารย์ประจำสาขาวิชาและอาจารย์ในท้องถิ่นออกไปให้การสอนเสริมเพื่อบริการแก่นักศึกษา โดยตรง ตามศูนย์บริการการศึกษาในภูมิภาคเช่นกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช 2534, 236-276)

สำหรับการอบรมเข้มนักศึกษาก็เป็นภารกิจอีกประการหนึ่งที่อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชทำในบทบาทการเป็นวิทยากร ผู้สร้างสถานการณ์ให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง โดยอาศัย หลักทางพฤติกรรมศาสตร์ (พินลจรรย นามวัฒน์, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2535) ขณะเดียวกันก็ปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักศึกษา เพื่อให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ เพราะว่าตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยได้ กำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องเข้ารับการอบรมเข้มเสริมประสบการณ์บัณฑิตหรือประสบการณ์วิชาชีพ อย่างใดอย่างหนึ่งก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา ผลการวิจัยจึงพบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ทำ บทบาทด้านการอบรมเข้มนักศึกษามากกว่าไม่ได้ทำ โดยมีอาจารย์ที่ทำเป็นประจำทุกภาค (ร้อยละ 52) และทำเป็นบางภาค (ร้อยละ 32.1) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนนักศึกษาและอาจารย์ในแต่ละสาขาวิชา กล่าวคือ สาขาวิชาที่มีนักศึกษานิยมเรียนเป็นจำนวนมาก การจัดอบรมเข้มย่อมมีเกือบทุกภาค เช่น สาขา วิชาศึกษาศาสตร์ วิทยาการจัดการ และนิเทศศาสตร์ หรืออาจเนื่องมาจากสาขาวิชามีจำนวนอาจารย์น้อยไม่ เพียงพอที่จะหมุนเวียนกันออกไป อาจารย์สาขาที่จะต้องทำหน้าที่ดังกล่าวเกือบทุกภาค เช่น สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ สำหรับสาขาวิชาศิลปศาสตร์นั้น พบว่าเป็น หน่วยงานเดียวที่มีอาจารย์ไม่ได้ทำและทำเป็นบางภาคเท่านั้น เป็นเพราะว่าสาขาวิชาศิลปศาสตร์เพิ่งจะเปิดรับ นักศึกษาเป็นของตนเองเมื่อปีการศึกษา 2532 ใน 3 แขนงวิชา ได้แก่ สารนิเทศศาสตร์ ไทยคดีศึกษา

และประวัติศาสตร์ (ชุดิมา สัจจามันท์, 2531 : 79-80) ส่วนสำนักทะเบียนและวัดผล และสำนักเทคโนโลยีการศึกษา อาจารย์ส่วนใหญ่ของสำนักไม่ได้ทำการอบรมเข้มนักศึกษา แต่ที่บางคนทำเป็นบางภาคนั้น อาจเป็นเพราะความสามารถและความชำนาญการเฉพาะบุคคล ซึ่งสาขาวิชาเห็นว่าตรงกับวิชาชีพของสาขาวิชา จึงได้เชิญเข้าร่วมเป็นวิทยากรการอบรม

นอกจากการอบรมเข้มเสริมประสบการณ์บัณฑิตหรือประสบการณ์วิชาชีพแล้ว ในอดีตมหาวิทยาลัยยังจัดให้มีการอบรมเข้ม (พิเศษ) ชุดวิชา เฉพาะชุดวิชาที่มีนักศึกษาจำนวนมากสอบไม่ผ่านเป็นเวลาหลายครั้ง ซึ่งชุดวิชาดังกล่าวเป็นชุดวิชาที่มีเนื้อหาสาระยากแก่การเข้าใจ เช่น ชุดวิชาสถิติ วิจัย และการประเมินผลการศึกษา ชุดวิชาสถิติเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ ฯลฯ แต่ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยได้ปรับปรุงเนื้อหาในเอกสารการสอนชุดวิชาดังกล่าวให้เข้าใจง่ายขึ้น จึงได้ยกเลิกการจัดอบรมเข้ม (พิเศษ) ชุดวิชา โดยกำหนดให้จัดในภาคการศึกษาที่ 2/2535 เป็นครั้งสุดท้าย (รายงานการประชุมสภาวิชาการ ครั้งที่ 28/2534 วันที่ 18 กรกฎาคม 2534) จึงพบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำบทบาทด้านนี้ และที่ผ่านมามีในอดีตก็จะมีเฉพาะอาจารย์บางคนที่ยสอนในชุดวิชาดังกล่าวเท่านั้นที่เป็นผู้ทำ ซึ่งก็ทำเพียงปีละครั้ง เพราะมหาวิทยาลัยไม่ได้จัดการอบรมเข้มเช่นนี้ทุกภาคการศึกษา และในระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมชิราช นอกจากการศึกษาจากเอกสารการสอนและสื่อเสริมต่าง ๆ แล้ว มหาวิทยาลัยยังกำหนดให้นักศึกษาต้องเข้าทำการทดลองในห้องปฏิบัติการศึกษา ค้นคว้า และทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ภายในระยะเวลาและสถานที่ที่มหาวิทยาลัยกำหนด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชิราช, 2535 : 2) ซึ่งจากการวิจัยพบว่าการฝึกภาคปฏิบัติ มีอาจารย์เพียง 3 หน่วยงาน ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ นิเทศศาสตร์ และสำนักเทคโนโลยีการศึกษา ที่ทำบทบาทดังกล่าว เพราะว่าการศึกษาตามหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ นักศึกษาจำเป็นต้องศึกษาและปฏิบัติงานในหน่วยงานที่ให้บริการด้านสุขภาพอนามัย เช่น โรงพยาบาล หน่วยบริการสาธารณสุข เพื่อให้การเรียนรู้การสอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ สัมฤทธิ์ผล ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพที่กำหนด ส่วนสาขาวิชานิเทศศาสตร์ได้เปิดสอนเน้นวิชาชีพทางนิเทศศาสตร์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ โฆษณา และประชาสัมพันธ์ นักศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับความรู้ในทางทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชำนาญในวิชาชีพอย่างแท้จริง ดังนั้นบทบาททางด้านการฝึกปฏิบัติจึงพบว่ามีเพียงอาจารย์สองสาขาดังกล่าวเป็นผู้ทำ สำหรับการที่มีอาจารย์สำนักเทคโนโลยีการศึกษาทำบทบาทดังกล่าวด้วยนั้น ก็เนื่องจากเนื้อหาหลักสูตรของสาขาวิชานิเทศศาสตร์ตรงกับวิชาชีพทางด้านเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน ซึ่งตรงกับลักษณะงานของสำนักเทคโนโลยีการศึกษา อาจารย์ของสำนักจึงได้มีส่วนในการทำบทบาทดังกล่าวนี้ด้วย

ในเรื่องของการสอบและการประเมินนั้น เป็นเรื่องหนึ่งที่มีมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมหาวิทยาลัยจัดการศึกษาในระบบทางไกล ดังนั้นเพื่อให้แน่ใจว่าผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช มีคุณภาพและได้มาตรฐานเท่าเทียมกับที่อื่น จึงจำเป็นต้องมีการสอบที่ได้มาตรฐาน ในการสอบแต่ละครั้งมหาวิทยาลัยได้รับความร่วมมือเป็นอันมากจากคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่ได้ รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการออกข้อสอบ ซึ่งก็คือกรรมการและผู้ร่วมผลิตชุดวิชา ทำการออกข้อสอบใน หน่วยที่ตนเองเขียน อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยก็อาจพิจารณาแต่งตั้งผู้อื่นที่ไม่ได้เป็นผู้เขียนหน่วย แต่มี ความรู้ความสามารถตรงกับชุดวิชาที่จะออกข้อสอบ ร่วมเป็นกรรมการออกข้อสอบในชุดวิชานั้น ๆ เพื่อ เป็นการกระจายภาระงานของอาจารย์ (รายงานการประชุมสภาวิชาการ ครั้งที่ 42/2532, 23 พฤศจิกายน 2532) ซึ่งผลการวิจัยก็พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ทุกสาขาวิชา (ร้อยละ 76.2) ทำบทบาทด้านการออก ข้อสอบเป็นประจำทุกภาค ส่วนบทบาทที่อาจารย์สาขาวิชาไม่ค่อยได้ทำหรือทำบ้างเป็นบางภาคนั้นก็คือ กระบวนการจัดเตรียมข้อสอบ ซึ่งได้แก่ การตรวจทานข้อสอบ การควบคุมการพิมพ์ข้อสอบ และ การวิเคราะห์ข้อสอบ แต่กลับพบว่าอาจารย์สำนักทะเบียนและวัดผลทุกคนทำบทบาทดังกล่าวเป็นประจำ ทุกภาค เนื่องจากเป็นภารกิจหน้าที่โดยตรงของอาจารย์ประจำสำนักทะเบียนและวัดผล สำหรับบทบาทด้าน การคุมสอบ/ประสานงานการสอบ อาจารย์ส่วนใหญ่ในทุกสาขาวิชาและสำนักจะทำทุกภาค (ร้อยละ 59.5) รองลงมาคือ ทำเป็นบางภาค (ร้อยละ 33.5) ทั้งนี้เป็นเพราะว่ามหาวิทยาลัยได้กำหนดเป็นหลักการ ในการไปปฏิบัติราชการเกี่ยวกับการสอบให้อาจารย์ทุกคนต้องปฏิบัติไว้ดังนี้ " 1.1 ขอให้ถือว่างานสอบ เป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในมหาวิทยาลัยที่จะต้องให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ต้องให้ ความสำคัญต่องานนี้ให้มาก เนื่องจากการวัดคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบ โดยตรงของอาจารย์ และ 1.3 ขอให้ถือว่าเป็นหน้าที่ของอาจารย์ประจำสาขาวิชาและอาจารย์ประจำสำนัก ที่จะต้องไปปฏิบัติราชการเกี่ยวกับการสอบ" (ประกาศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดบุคลากรไปปฏิบัติราชการเกี่ยวกับการสอบ, 17 เมษายน 2534)

บทบาทอีกประการหนึ่งที่อาจารย์สามารถจะทำควบคู่ไปกับการออกไปคุมสอบ/ประสานงาน การสอบ หรือไปสอนเสริมแก่นักศึกษาก็คือ บทบาททางด้านการให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่นักศึกษา เนื่องจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช เป็นมหาวิทยาลัยในระบบการสอนทางไกล ที่มีนักศึกษากระจัด กระจายในที่ต่าง ๆ โอกาสที่นักศึกษาจะได้พบกับอาจารย์เพื่อปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ก่อนข้างจะมีจำกัด ดังนั้น ทุกครั้งที่อาจารย์ออกไปพบกับนักศึกษา จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ด้านการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาด้วย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นประจำทุกครั้งที่ไป สอนเสริมมากที่สุด (ร้อยละ 69.1) รองลงมาคือในโอกาสที่ไปคุมสอบ (ร้อยละ 66.1) ส่วนในโอกาสที่

ไปประชุมพิเศษและไปเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาขรมนนักศึกษาณัน พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ทำบางเป็นบางครั้ง โดยเฉพาะการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาขรมนนักศึกษาณัน อาจารย์ยังให้ความสำคัญกันน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดให้คณาจารย์ทุกคนของมหาวิทยาลัยต้องเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของขรมนนักศึกษา (รายงานการประชุมสภาวิชาการ ครั้งที่ 21/2531, 9 มิถุนายน 2531) ดังที่วิจิตร ภักศิริรัตน์ ได้กล่าวว่า อาจารย์ทุกคนต้องทำหน้าที่ที่ปรึกษาขรมนอย่างเต็มความสามารถ จะถือว่าเป็นตัวเลือกที่จะทำได้ ไม่ทำก็ได้ นั้นไม่ได้ ซึ่งมีอาจารย์จำนวนมากไม่ค่อยเข้าใจบทบาทนี้ และไม่ได้ดำเนินการ จึงทำให้นักศึกษามีความรู้สึกอ้างว้าง และอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้นักศึกษาออกจากระบบไป (วิจิตร ภักศิริรัตน์, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2536) สอดคล้องกับ บาร์นาร์ด (Barnard) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ในมหาวิทยาลัยทางภาคตะวันออกเฉียงของสหรัฐอเมริกา พบว่า อาจารย์และนักศึกษามีความเห็นตรงกันว่า กิจกรรมในบทบาทของอาจารย์ที่จะส่งผลโดยตรงต่อนิสิตมากที่สุดคือ การสอนและการแนะแนว (Barnard, 1972 : 3712-A)

เมื่อได้กล่าวถึงบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาริราช ในเรื่องของการผลิตชุดวิชาการสอนเสริม การอบรมเข้ม การสอบ และการให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่นักศึกษาแล้ว บทบาทอีกด้านหนึ่งที่จะทำให้ระบบการสอนทางไกลครบวงจรอย่างสมบูรณ์แบบก็คือ การประเมินและปรับปรุงชุดวิชา ซึ่งก็คือการประเมินและปรับปรุงสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนทางไกล ดังที่มัวร์ (Moore) ได้กล่าวว่า ในระบบการสอนทางไกล อาจารย์ไม่สามารถจะปรับปรุงวิธีการสอนได้เหมือนอย่างการสอนในชั้นเรียน (Moore, 1973 : 661-679) ดังนั้นสื่อการสอนจึงต้องมีความเรียบริยสมบูรณ์ เพราะแก้ไขเปลี่ยนแปลงระหว่างทางไม่ได้ เกี่ยวกับเรื่องนี้ นีล (Neil) ได้เสนอแนะไว้ว่า ระบบการสอนทางไกลจะประสบผลสำเร็จได้จะต้องประกอบด้วยการสร้างและการผลิตสื่อการสอนที่มีคุณภาพ มีการติดตามประเมินผลการเรียนการสอนเป็นประจำ เพื่อนำคำตอบเหล่านั้นมาปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอ (Neil, 1981 : 41) และพัทยา สายหู ได้กล่าวว่างานทำสื่อการสอนเป็นหัวใจของระบบมหาวิทยาลัยเปิด ซึ่งทำลายทั้งบุคลากรภายในและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก (พัทยา สายหู, 2531 : 274) ด้วยเหตุนี้ มหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดเป็นหลักการไว้ว่าชุดวิชาใดที่ได้มีการเปิดสอนเป็นเวลา 3 ปีแล้ว จะต้องมีการประเมินเอกสารการสอนของชุดวิชาดังกล่าว (รายงานการประชุมสภาวิชาการ ครั้งที่ 25/2529, 19 มิถุนายน 2529) แต่งตั้งขึ้นในรูปแบบของคณะกรรมการประเมินชุดวิชา ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย จำนวน 3-5 คน (รายงานการประชุมสภาวิชาการ ครั้งที่ 26/2526, 2 มิถุนายน 2526) และภายหลังจากที่ได้มีการประเมินเอกสารการสอนแล้ว หากเห็นสมควรให้มีการปรับปรุง ก็จะมีคณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชา ซึ่งมีองค์ประกอบเช่นเดียวกับคณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา ดำเนินการปรับปรุงต่อไป ซึ่ง

บทบาทหน้าที่ตรงส่วนนี้ อาจารย์ส่วนใหญ่ทำบทบาทด้านการประเมินและปรับปรุงเอกสารการสอนมากกว่าประเมินหรือปรับปรุงสื่อเสริมอื่น ๆ และเมื่อพิจารณาเฉพาะการประเมินและปรับปรุงเอกสารการสอน พบว่ามีอาจารย์ทำบทบาทดังกล่าวร้อยละ 53.7 และ 54.6 ตามลำดับ ซึ่งเป็นจำนวนเพียงครึ่งหนึ่งของอาจารย์ทั้งหมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ามหาวิทยาลัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเข้าร่วมประเมินและปรับปรุง ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความสามารถโดยเฉพาะ ส่วนอาจารย์ภายในของมหาวิทยาลัยเองที่เข้าร่วมก็ต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านดังกล่าวอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตามหน่วยงานที่สังกัด พบว่าอาจารย์ประจำสาขาวิชาส่วนใหญ่ทำบทบาทด้านการประเมินและปรับปรุงเอกสารการสอนมากกว่าอาจารย์สำนัก เพราะทำในฐานะนักวิชาการด้านเนื้อหา ส่วนบทบาทด้านการประเมินและปรับปรุงสื่อเสริมอื่น ๆ เช่น รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง พบว่าอาจารย์สำนักเทคโนโลยีการศึกษาทำมากกว่าอาจารย์ประจำสาขาวิชา เพราะทำในฐานะนักเทคโนโลยีการศึกษา ส่วนอาจารย์สำนักทะเบียนและวัดผลไม่ได้ทำบทบาทดังกล่าว เพราะไม่ตรงกับสายงานที่ทำอยู่ จากที่กล่าวมาทั้งหมดย่อมแสดงให้เห็นว่าบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสาร ในด้านการสอนมีความหมายค่อนข้างกว้าง กล่าวคือ นอกจากผลิตสื่อ สอนเสริม อบรมเข้ม ออกข้อสอบ กุมสอบ ฯลฯ แล้ว ยังรวมไปถึงการประเมิน ปรับปรุงชุดวิชาอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับที่นิคม ทาแดง ได้กล่าวว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสาร มีบทบาทมากขึ้นไปคือ เพียงแค่รับผิดชอบหน่วยเดียวงานก็มากแล้ว เพราะโดยเงื่อนไขของการรับผิดชอบหน่วย มีทั้งการออกแบบรายการวิทยุกระจายเสียงประจำหน่วย ออกแบบรายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชา ออกแบบสื่อสอนเสริม รวมไปถึงการประเมิน ปรับปรุงให้ทันสมัย และทันเหตุการณ์ เนื่องจากวิชาการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ภาระงานของอาจารย์จึงต้องกระทำต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ (นิคม ทาแดง, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2536) สอดคล้องกับที่เกษม ศิริสัมพันธ์ ได้เคยกล่าวไว้ว่า งานสอนเป็นแก่นหัวใจของการศึกษานับมหาวิทยาลัย ถ้าคุณภาพของการสอนไม่ถึงขนาดที่ควรจะเป็น คุณภาพของการศึกษานับมหาวิทยาลัยก็ยากที่จะดีได้ ดังนั้นผู้สอนจึงต้องมีความคิดริเริ่มพยายามคิดแปลง สร้างสรรค์ทั้งวิธีการสอนและเนื้อหาของการสอน (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2507 : 100)

2. ด้านการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสาร ทำบทบาทด้านการวิจัยมากที่สุดเพียงร้อยละ 52.4 ซึ่งเป็นจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับบทบาททางด้านการสอน ทั้งนี้เนื่องจากว่าในช่วงทศวรรษแรกที่ผ่านมาคือ ปี พ.ศ. 2521-2531 มหาวิทยาลัยอยู่ในระยะของการเปิดหลักสูตรของสาขาวิชาต่าง ๆ ภารกิจของอาจารย์จึงมุ่งไปที่การผลิตชุดวิชา ได้แก่ เอกสารการสอนและสื่อการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนมากที่สุด ประกอบกับความพร้อมของมหาวิทยาลัยในช่วงดังกล่าวยังมีไม่มากเท่าที่ควร

สอดคล้องกับที่วิจิตร ศรีสอาน ได้กล่าวว่า บทบาทในเรื่องเกี่ยวกับการวิจัย ค้นคว้า ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญของมหาวิทยาลัยยังทำได้น้อย เนื่องจากว่าในระยะต้นต้องทุ่มเทไปในเรื่องของการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน (วิจิตร ศรีสอาน, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2536) และนิคม ทาแดง กล่าวไว้ทำนองเดียวกันว่า ในช่วงต้น ๆ อาจารย์ไม่สามารถจะทำวิจัยได้ เพราะแม้แต่บทบาทที่หนึ่งก็ยังไม่ค่อยได้ (นิคม ทาแดง, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2536) และยังคงสอดคล้องกับผลการวิจัยในมหาวิทยาลัยปิด ซึ่งเปรมจิตต์ จีระพันธ์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะหน้าที่การทำงานของอาจารย์ประจำในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า อาจารย์สองในสามของจำนวนอาจารย์ทั้งหมดทำการสอนโดยไม่ได้วิจัย (เปรมจิตต์ จีระพันธ์, 2512 : 87-101) และสายไสว ไวยภาพ ที่ทำการสำรวจและวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับผลิตภาพการทำงานของอาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลปรากฏว่า อาจารย์ทำงานมากเกินไปโดยเฉพาะเรื่องการสอน และพบว่าอาจารย์ยังสอนมากจะทำกรวิจัยน้อยลง (สายไสว ไวยภาพ, 2516 : 412-414) และแม้แต่มหาวิทยาลัยเปิด เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง ก็ยังพบว่าอาจารย์ส่วนมากมุ่งความสนใจในด้านการสอนมากกว่างานด้านอื่น (วราวุธ พงศ์สถาพร, 2523 : 56-58)

อย่างไรก็ตาม พบว่างานวิจัยที่อาจารย์ทำมากที่สุด (ร้อยละ 52.4) เป็นการวิจัยตามความสนใจ รองลงมาคือ การวิจัยที่ทำให้แก่หน่วยงานภายนอก (ร้อยละ 43.6) การวิจัยตามข้อกำหนดการวิจัยหรือแผนงานวิจัยของมหาวิทยาลัย (ร้อยละ 42.7) และการวิจัยเพื่อรองรับการเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา (ร้อยละ 14.5) ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าในช่วงทศวรรษที่สองคือ ในระยะของแผนพัฒนาการศึกษาครั้งที่ 6 (2530-2534) มหาวิทยาลัยมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยอย่างกว้างขวาง โดยมหาวิทยาลัยได้จัดทำแผนหลักการวิจัย (พ.ศ. 2530-2534) ขึ้น นับเป็นแผนหลักการวิจัยฉบับแรกของมหาวิทยาลัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมงานวิจัยของคณาจารย์ในสาขาวิชาและสำนักต่าง ๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาราช, ง., ม.ป.ป.) ประกอบกับในช่วงดังกล่าวนี้อาจารย์ปลอดจากภาระงานทางด้านการผลิตชุดวิชาและสื่อการศึกษา ทำให้อาจารย์เริ่มให้ความสนใจทำการวิจัยตามข้อกำหนดการวิจัยที่อาจารย์ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดขึ้น และการวิจัยตามความสนใจมากขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผลวิจัยไปปรับปรุงชุดวิชาที่ผลิตไปแล้ว และเพื่อรองรับการเรียนรู้อันในระดับบัณฑิตศึกษา ที่กำหนดจะเปิดสอนในแผนพัฒนาการศึกษาครั้งที่ 7 (จุมพล หนิมพานิช, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2535) แม้ว่าในปัจจุบันมหาวิทยาลัยจะให้การส่งเสริมและสนับสนุนการทำวิจัยแก่อาจารย์แล้ว แต่ก็พบว่าปริมาณงานวิจัยที่อาจารย์ส่วนใหญ่ทำมีเพียง 1 เรื่องนั้น อาจเป็นเพราะว่า อาจารย์ไม่ค่อยมีเวลา ดังที่ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และนิคม ทาแดง ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ในปัจจุบันทำบทบาทแรกคือการสอนโดยสื่อค่อนข้างหนักมาก เนื่องจากอาจารย์ 1 คน รับผิดชอบ 2 ชุดวิชา ซึ่งเป็นภาระงานที่หนักมาก ทำให้

อาจารย์ไม่มีเวลาที่จะทำบทบาทด้านการวิจัย และได้เคยวิเคราะห์กันพบว่าใน 1 ปีนั้น อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จะมีเวลาเหลือเพียง 4 วันเท่านั้นที่ไม่ต้องทำอะไรเลย ดังนั้น แม้จะมีการกระตุ้นให้มีการวิจัยโดยให้ทุนต่าง ๆ ก็ไม่ค่อยมีคนเสนอทำ และบางคนเมื่อรับทุนไปแล้วก็ขอคืน หรือทำไม่เสร็จตามเป้าหมาย การวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชจึงมีน้อย เพราะไม่มีเวลาจริง ๆ ที่จะทำ (ชัยงค์ พรหมวงศ์, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2536 และนิคม ทาแดง, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2536) สอดคล้องกับ บาร์นาร์ด (Barnard) ที่ได้ศึกษาความคาดหวังและความขัดแย้งในบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัย พบว่า อาจารย์คิดว่ากิจกรรมด้านการวิจัยและการเขียนบทความทางวิชาการมีความสำคัญมาก ทั้งต่อตนเองและโดยส่วนรวม หากแต่ไม่ค่อยจะมีเวลาให้กับกิจกรรมนั้น ๆ มากนัก เพราะมีงานสอนและงานเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษา มาก นอกจากอาจารย์จะไม่มีเวลาทำการวิจัยแล้ว อาจารย์จำนวน 56 คน ยังระบุปัญหาและอุปสรรคทางการวิจัยว่า เนื่องจากมหาวิทยาลัยให้ทุนอุดหนุนน้อย ทำให้ไม่เป็นที่น่าสนใจและยังไม่เปิดกว้างในทุกสาขา การประเมินงานวิจัยค่อนข้างล่าช้า ทำให้การแก้ไขปรับปรุงขาดความต่อเนื่อง ความรู้ความเข้าใจในการวิจัยของอาจารย์ยังมีน้อย และขาดระบบข้อมูลที่ทันสมัยเพื่อสนับสนุนการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับยุพิน ศิริพละ ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการวิจัยคือ การมีงานในความรับผิดชอบมากเกินไป และการไม่มีทุนหรืองบประมาณที่จะทำการวิจัยเป็นปัญหาและอุปสรรคมาก ส่วนการขาดความรู้และประสบการณ์ในการทำการวิจัยเป็นปัญหาและอุปสรรคน้อย (ยุพิน ศิริพละ, 2520 : 162) และสุธีระ ทานตวนิช ที่พบว่า อาจารย์ที่มีงานสอนมากเกินไปไม่มีเวลาที่จะทำงานวิจัย อาจารย์ส่วนใหญ่จึงไม่ได้ทำวิจัย สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญปานกลางถึงมากที่สุดที่ทำให้ไม่สามารถทำงานด้านวิจัยได้คือ ขาดการสนับสนุนด้านการเงินและอุปกรณ์ ขาดความสะดวกและขาดความร่วมมือ มีชั่วโมงสอนมากอยู่แล้ว ไม่เห็นความสำคัญของการวิจัยด้วยตนเอง ขาดผู้นำในการวิจัย ขาดความรู้และทักษะในการวิจัย (สุธีระ ทานตวนิช, 2519 : 81-86)

สำหรับบทบาทด้านการแต่งตำราซึ่งในที่นี้หมายถึงตำราโดยทั่วไป ที่มีไข่เอกสารการสอน จากการวิจัยพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำ สาเหตุนั้นก็คล้ายคลึงกับที่อาจารย์ทำการวิจัยน้อยคือ สาเหตุอันเนื่องมาจากเวลา ที่ส่วนใหญ่ใช้ไปในการผลิตชุดวิชา ส่วนสาเหตุอื่น ๆ จากที่ศึกษาปัญหาอุปสรรคพบว่าอาจารย์ไม่พอใจในเรื่องของการอ่านต้นฉบับของผู้ประเมินซึ่งล่าช้าและการได้รับคำตอบแทนค่าลิขสิทธิ์ต่ำกว่าภาคเอกชน สาเหตุเหล่านี้จึงอาจทำให้อาจารย์ไม่สนใจทำบทบาทด้านนี้เท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งตำราที่เกี่ยวกับการศึกษาทางไกล พบว่ามีอาจารย์เขียนน้อยที่สุด (ร้อยละ 2.2) ทั้งนี้คงเป็นเพราะว่าผู้ที่เขียนตำราทางด้านดังกล่าวได้ ต้องเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญด้านนี้อย่างแท้จริง จึงพบว่ามีผู้ทำน้อยมาก เมื่อเทียบกับตำราประเภทอื่น

3. ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

จากการวิจัยพบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ทำบทบาทด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมเป็นลำดับที่สองรองจากด้านการสอน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับปณิธานของมหาวิทยาลัยที่ "ยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิต มุ่งพัฒนาคุณภาพของประชาชนทั่วไป" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายและผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้พัฒนาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการทำงาน ดังที่นิคม ทาแดง ได้กล่าวว่า บทบาทที่ 2 ของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชคือบริการชุมชน เนื่องจากวิชาการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมีเป้าหมายอยู่ 2 ประการคือ 1) เพิ่มประสิทธิภาพความรู้ความคิดของประชาชนทั่วไป หรือเรียกว่าเพิ่มคุณภาพชีวิตแก่ประชาชนทั่วไป และ 2) เพิ่มวิทยฐานะ เพราะฉะนั้นถ้าอาจารย์เข้าใจวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยเวลาที่ทำงานพัฒนาหลักสูตรหรือชุดการสอน ซึ่งเป็นบทบาททางวิชาการก็จะเข้าใจว่าตนเองต้องทำบทบาททางบริการชุมชนไปพร้อมกัน การพัฒนาชุดวิชาของมหาวิทยาลัยจึงมีลักษณะที่เริ่มต้นและจบในตัวเอง ซึ่งใครสนใจก็มาศึกษา จึงกลายเป็นการศึกษาต่อเนื่อง (นิคม ทาแดง, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2536) และวิจิตร ศรีสอาน ก็ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า เนื่องจากระบบที่ใช้สื่อประสม ซึ่งเป็นระบบที่ไปถึงประชาชนในตัวอยู่แล้ว มหาวิทยาลัยจึงได้มีการผสมผสานเรื่องของการบริการทางวิชาการไว้ในกระบวนการเรียนการสอน โดยเอาวิชาที่สอนในหลักสูตรไปเปิดสอนให้ประชาชนไม่จำกัดวุฒิ จำกัดวัย เรียนในรูปแบบของสัมฤทธิ์บัตร (วิจิตร ศรีสอาน, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2536) จากที่กล่าวมานี้เป็นการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ในรูปของการให้การศึกษาต่อเนื่องแก่ประชาชนที่สนใจทั่วไป ซึ่งเป็นการให้บริการในฐานะที่มหาวิทยาลัยเป็นผู้จัด แต่สำหรับการให้บริการในลักษณะที่อาจารย์เป็นผู้กระทำเองนั้น จากการวิจัยพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ทำบทบาทด้านการบริการวิชาการค่อนข้างมาก โดยเป็นวิทยากรฝึกอบรม บรรยาย อภิปราย ประชุม สัมมนา ให้แก่หน่วยงานภายนอกมากที่สุด (ร้อยละ 78.4) ซึ่งสอดคล้องกับพัชรินทร์ ลาภานันท์ ที่ศึกษาบทบาทเกี่ยวกับการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนของคณาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า อาจารย์มีบทบาทเป็นวิทยากรในการให้บริการวิชาการรายกลุ่มมากที่สุด (พัชรินทร์ ลาภานันท์, 2526 : บทคัดย่อ) รองลงมาคือ จัดประชุม บรรยาย อบรม สัมมนาทางวิชาการให้แก่หน่วยงานภายนอก (ร้อยละ 60.8) เขียนบทความทางวิชาการออกเผยแพร่ (ร้อยละ 57.3) และเป็นอาจารย์สอนพิเศษแก่สถาบันการศึกษาอื่น (ร้อยละ 54.2) จากการที่อาจารย์ส่วนใหญ่ออกไปให้บริการวิชาการแก่หน่วยงานภายนอกมากนั้น อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อาจารย์ไม่มีเวลาพอที่จะทำวิจัย หรือผลิตงานวิชาการที่มีคุณภาพ ดังนั้น หากอาจารย์จะลดบทบาทด้านนี้ลง แล้วหันมามุ่งเน้นการวิจัย เพื่อพัฒนาวิชาการของมหาวิทยาลัย ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการของมหาวิทยาลัยได้มีโอกาสดำเนิน

ก้าวหน้าไปมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีบทบาทการให้บริการในบางลักษณะที่อาจารย์ทำกันน้อยทั้ง ๆ ที่ มหาวิทยาลัยเองก็มีความพร้อมอยู่แล้ว ได้แก่ การจัดทำรายการทางวิชาการเพื่อบริการสังคมทางวิทยุ-กระจายเสียง/วิทยุโทรทัศน์ ดังที่วิจิตร ศรีสอาน ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า สิ่งหนึ่งที่อยากเห็นอาจารย์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช เป็นผู้ทำออกไปเป็นบริการถึงประชาชนก็คือ เรื่องที่เป็นปัญหาสำคัญของสังคม เช่น การรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย หรือปัญหาโรคเอดส์ ซึ่งมหาวิทยาลัยเองก็มีขีดความสามารถในการผลิตรายการที่จะส่งไปถึงมวลชนได้อุปแล้ว แม้มหาวิทยาลัยจะทำอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่เต็มที่ (วิจิตร ศรีสอาน, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2536) และจากการศึกษาปัญหาอุปสรรคของอาจารย์ต่อการทำบทบาทด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม พบว่า ที่อาจารย์ไม่สามารถทำบทบาทดังกล่าวได้เต็มที่นั้น ก็เนื่องจาก ปัญหา ด้านกฎระเบียบ และความเป็นอิสระในการตัดสินใจ ทำให้ขาดความคล่องตัวในการจัดบริการทางวิชาการ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ขาดการสนับสนุนหรือส่งเสริมอย่างจริงจังจาก มหาวิทยาลัย ทำให้อาจารย์ไม่สามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับที่สุธีระ ทานตวนิช ได้ศึกษาบทบาททางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ในปีการศึกษา 2517 พบว่าอุปสรรคในการทำบทบาททางวิชาการดังกล่าวได้แก่ ขาดความสะดวกและขาดความร่วมมือ ขาดการสนับสนุนด้านการเงินและอุปกรณ์ รวมทั้งระบบบริหารไม่เอื้อต่อการให้บริการ (สุธีระ ทานตวนิช, 2519 : 81-86)

4. ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

จากผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำบทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากความเป็นมหาวิทยาลัยเปิด ไม่มีชั้นเรียน ไม่มีนักศึกษาอยู่ประจำ โอกาสที่จะจัดกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมภายในมหาวิทยาลัยก็คงจะทำได้จำกัด แต่ส่วนที่จะทำได้และเสริมในส่วนอื่นที่มหาวิทยาลัยอื่นทำไม่ได้ก็คือ การเผยแพร่ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมผ่านสื่อโดยการผลิตรายการทางวิทยุ-กระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (วิจิตร ศรีสอาน, สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2536) ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากกลุ่มผู้ที่ทำบทบาทดังกล่าว จึงพบว่าบทบาทที่มีอาจารย์ทำมากที่สุดคือ การเข้าร่วมกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย (ร้อยละ 39.2) โดยมีอาจารย์สาขาวิชาศิลปศาสตร์ทำมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากสาขาวิชาศิลปศาสตร์เป็นสาขาวิชาเดียวที่เปิดสอนหลักสูตรไทยคดีศึกษาและหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา เพื่อจะช่วยเหลือเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทย แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานตามหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไปผู้สนใจใฝ่รู้ในเรื่องของสังคมและวัฒนธรรมไทย (ทองอินทร์ วงศ์โสธร, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2535) นอกจากนี้ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ยังทำการวิจัยและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ "โครงการสุโขทัยศึกษา" ด้วย ทำให้อาจารย์ของสาขาวิชามีโอกาสที่จะทำบทบาท

ดังกล่าวมากกว่าอาจารย์สาขาวิชาอื่น ทั้งในด้านของการสอนคือเป็นผู้ผลิตและพัฒนาหลักสูตรทางวัฒนธรรมไทย และทางด้านการวิจัยคือเป็นผู้วิจัยในโครงการสุโขทัยศึกษา ตลอดจนการบริการทางวิชาการแก่สังคม คือเป็นผู้เผยแพร่ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านทางรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัย

จากการศึกษาปัญหาอุปสรรคของอาจารย์ส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ทำบทบาทด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนั้น พบว่า มหาวิทยาลัยยังไม่มียุทธศาสตร์ที่แน่นอน ชัดเจน และเป็นรูปธรรม ทำให้การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมทำอยู่ในวงจำกัดเฉพาะบางหน่วยงาน และทำกันอย่างไม่มีทิศทาง ขาดการสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจังจากมหาวิทยาลัย ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ วิจิตร ภักดีรัตน์ ได้เสนอความเห็นที่ ความจริงแล้วมหาวิทยาลัยสามารถทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้ โดยทำผ่านชมรมนักศึกษา ชมรมบัณฑิต ซึ่งจะมีบทบาทในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือบริการวิชาการได้อย่างดี โดยให้อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชเข้าไปมีส่วนร่วมและมหาวิทยาลัยต้องให้การส่งเสริมสนับสนุนด้วย (วิจิตร ภักดีรัตน์, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2536)

โดยสรุปแล้ว อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์ประจำสาขาวิชาและอาจารย์ประจำสำนัก จะกระทำบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนไปตามลักษณะของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ กล่าวคือ อาจารย์ประจำสาขาวิชา มีหน้าที่รับผิดชอบงานวิชาการของสาขาวิชา อาจารย์จึงต้องทำบทบาทในด้านของการผลิตเอกสารการสอน โดยเป็นนักวิชาการด้านเนื้อหาให้แก่คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา สำหรับอาจารย์ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดระบบออกแบบสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระในเอกสารการสอน ส่วนอาจารย์สำนักทะเบียนและวัดผล มีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียน บทบาทของอาจารย์จึงเกี่ยวข้องกับงานด้านการสอบและกระบวนการจัดเตรียมข้อสอบที่ใช้วัดพฤติกรรมของผู้เรียน บทบาทของอาจารย์ทั้งสามกลุ่มซึ่งแตกต่างกันในเรื่องของการผลิตชุดวิชา ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งในบทบาทด้านการสอนที่อาจารย์ส่วนใหญ่ทำมากที่สุด อันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งทำให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชทำการสอนแตกต่างไปจากมหาวิทยาลัยอื่น สำหรับบทบาทตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยไทยอีก 3 ด้าน อันได้แก่ การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเอี่ยม ฉายงาม เรียกว่า บทบาทที่เป็นทางการ บทบาทนี้อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช สามารถทำได้ในระดับหนึ่ง (เอี่ยม ฉายงาม, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2536) ซึ่งจากการวิจัยก็พบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ได้พยายามที่จะทำบทบาทให้ครบทั้งสี่ด้านตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย แต่เนื่องจากบทบาทแรกคือการสอนเพียงบทบาทเดียว ก็พบว่าอาจารย์ทำค่อนข้างหนักมากนับตั้งแต่การผลิต

ประเมิน ปรับปรุง สือหลัก สือเสริม แล้ว ยังต้องทำการสอนเสริม อบรมเข้ม ออกข้อสอบ คุมสอบ ฯลฯ ซึ่งเป็นภารกิจที่ต่อเนื่องกันไปอยู่ตลอดเวลา ทำให้อาจารย์ไม่มีเวลาเหลือพอที่จะทำบทบาทอื่น ๆ ได้อย่างเต็มที่ สำหรับบทบาทที่สองที่อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธราช ทำคือการทำบริการทางวิชาการแก่สังคม โดยการเป็นวิทยากรบรรยาย อบรม สัมมนา ฯลฯ มากที่สุด ซึ่งเป็นลักษณะที่อาจารย์ใช้ความสามารถของตนเองออกไปให้บริการแก่หน่วยงานภายนอก ส่วนบทบาทที่สามที่ทำคือ การวิจัย ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญของอาจารย์มหาวิทยาลัยทุกคน ที่ต้องทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาตำแหน่งทางวิชาการของตน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเป็นอาจารย์ (วิจิตร ภักดีรัตน์, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2536) แล้ว ยังเพื่อเป็นการเสาะแสวงหาความรู้ให้กับสังคมที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า (Rudolph, 1962 : 4) พบว่าอาจารย์ยังทำกันน้อยเช่นเดียวกับบทบาทที่สี่คือการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่ทำกันอยู่ในวงจำกัดเฉพาะบุคคลบางกลุ่มที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธราช

1. จากการวิจัยพบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธราช ทำบทบาทด้านการสอนค่อนข้างหนักมาก ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ประเมิน ปรับปรุงชุดวิชา สอนเสริม อบรมเข้มนักศึกษา คุมสอบ ตรวจข้อสอบ ฯลฯ ปัญหาที่พบก็คือ จากการทำมหาวิทยาลัยทำงานร่วมกันเป็นทีมบางส่วนของงานดังกล่าว อาจารย์จึงต้องใช้เวลาในการประสานงานกับบุคคลต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก หรือทำงานด้านธุรการ ทำให้อาจารย์ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะทำงานค้นคว้าทางด้านวิชาการอย่างแท้จริง ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงควรชี้แจงให้อาจารย์ที่อยู่ในส่วนต่าง ๆ ได้เข้าใจถึงระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลว่า บทบาทของอาจารย์ในระบบนี้คือผู้จัดเตรียมสื่อการสอนที่มีคุณภาพ จึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญจากบุคลากรหลายฝ่ายร่วมกันทำงาน แม้ว่าอาจารย์จะต้องทำหน้าที่ประสานงานกับบุคคลต่าง ๆ แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้จากการที่ศึกษาปัญหาแล้วพบว่า อาจารย์บางคนขาดโอกาสที่จะร่วมงานด้านการผลิต ประเมิน ปรับปรุง และออกข้อสอบ เนื่องจากเป็นงานที่ต่อเนื่อง อาจารย์ใหม่จะได้ร่วมงานก็ต่อเมื่ออาจารย์เก่ามอบหมายให้ หรืออาจารย์ประจำสำนักไม่ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกับอาจารย์ประจำสาขาวิชานั้น มหาวิทยาลัยควรพิจารณาบทบาทของอาจารย์ และให้มีการกระจายภาระงานให้ทั่วถึง โดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถและความชำนาญงานของอาจารย์เป็นหลัก และพัฒนาอาจารย์ของมหาวิทยาลัยในด้านวิชาการให้มากขึ้น เพื่อให้อาจารย์ได้มีโอกาสร่วมทำงานเพื่อมหาวิทยาลัย และยังเป็นการลดการพึ่งพามูลนิธิภายนอกอีกด้วย

2. สืบเนื่องจากการที่อาจารย์ต้องทำบทบาทด้านการสอนค่อนข้างมาก ทำให้ไม่มีเวลาทำวิจัย และแต่งตำรา รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากการให้เงินอุดหนุนน้อยและไม่เปิดกว้างในทุกสาขา มีกฎเกณฑ์และขั้นตอนที่ยุ่งยากในการขอรับทุน การขาดความรู้ด้านวิจัยของอาจารย์ ตลอดจนขาดระบบข้อมูลที่ทันสมัย ทำให้มีจำนวนอาจารย์ที่ทำวิจัยน้อย ดังนั้น เพื่อสนับสนุนให้อาจารย์ทำวิจัยมากขึ้น มหาวิทยาลัยควรสร้างกลไกและบรรยากาศให้มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนต่อการดำเนินบทบาททางวิชาการด้านนี้ โดยการจัดหาทุนหรือปัจจัยสนับสนุนเพิ่มและกระจายให้กว้างขวางขึ้น ปรับปรุงแก้ไขระเบียบและขั้นตอนให้เอื้อต่อการทำวิจัยมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น จัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ด้านการวิจัยแก่อาจารย์ และจัดตั้งหน่วยงานความสะดวกในเรื่องของระบบข้อมูลที่ทันสมัย ตลอดจนเครื่องมือหรืออุปกรณ์การวิจัย เพื่อเป็นการดึงดูดให้อาจารย์หันมาสนใจทำวิจัยและแต่งตำรามากขึ้น

3. บทบาทด้านบริการทางวิชาการแก่สังคม ซึ่งเป็นภารกิจที่สามของมหาวิทยาลัยนั้น อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิราช ทำเป็นลำดับที่สองรองจากบทบาทด้านการสอน แต่จากการที่ศึกษาปัญหาอุปสรรคพบว่าอาจารย์บางส่วนยังไม่สามารถทำบทบาทดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เนื่องจากขาดการสนับสนุนหรือส่งเสริมอย่างจริงจังจากมหาวิทยาลัย อีกทั้งปัญหาด้านกฎระเบียบ และความเป็นอิสระในการตัดสินใจดำเนินการ ดังนั้นเพื่อสนับสนุนให้อาจารย์ทำบทบาทดังกล่าวมากขึ้น มหาวิทยาลัยควรกำหนดนโยบายและมีแผนการดำเนินงานทางด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมที่แน่นอน ชัดเจน และเป็นรูปธรรม กำหนดโครงการหรือกิจกรรมให้อาจารย์มีส่วนร่วม ซึ่งกิจกรรมที่กำหนดขึ้นอาจจัดให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะที่เป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัย กล่าวคือ จากการที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิราช เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาระบบสื่อการศึกษาทางไกล จึงควรที่จะพัฒนาสื่อ นอกจากเพื่อใช้เองแล้วควรที่จะพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการแก่หน่วยงานภายนอกอื่น ๆ โดยสนับสนุนและเปิดโอกาสให้อาจารย์ได้มีส่วนร่วมและใช้ศักยภาพของตนทำบทบาทด้านบริการวิชาการแก่สังคมได้อย่างอิสระเต็มที่

4. จากการวิจัยพบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมในการทำบทบาททางด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นมหาวิทยาลัยควรเสริมบทบาทด้านนี้ โดยจัดกิจกรรมให้อาจารย์เข้าร่วม ซึ่งอาจเริ่มจากโครงการสุโขทัยศึกษาก่อน เนื่องจากเป็นโครงการที่มหาวิทยาลัยมีการดำเนินการอยู่แล้ว และเร่งส่งเสริมอุทยานการศึกษา ให้มีลักษณะที่เป็นแหล่งการศึกษา (Resource Center) ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นบริการทางวิชาการแล้ว ยังสามารถให้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมไปสู่ประชาชนที่สนใจได้ตลอดเวลา นอกจากนี้มหาวิทยาลัยควรจะให้การสนับสนุนชมรมนักศึกษาหรือชมรมบัณฑิตในด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสนับสนุนให้อาจารย์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิราช เข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะอาจารย์ที่

ปรีกษาขมรม ตลอดจนสนับสนุนให้อาจารย์ได้ใช้ขีดความสามารถของมหาวิทยาลัยทางด้านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่มหาวิทยาลัยมีความพร้อมอยู่แล้ว ในการเผยแพร่ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมสู่มวลชน

5. เนื่องจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ใช้ระบบการสอนทางไกลผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ มาเป็นเวลา 15 ปีแล้ว จึงควรที่จะพัฒนาหรือประยุกต์เอาเทคโนโลยีทางระบบโทรคมนาคมสมัยใหม่เข้ามาช่วยเสริมหรือบูรณาการกับสิ่งที่ทำอยู่แล้วในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยมหาวิทยาลัยอาจพัฒนาสื่อโทรคมนาคมเป็นสื่อแกนกลางขึ้นมาอีกระบบหนึ่ง นอกเหนือจากสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อให้อาจารย์ที่มีความสามารถและความถนัดได้ทำบทบาททางการสอนของตนได้อย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาที่มีความพร้อมมากขึ้น

6. มหาวิทยาลัยควรนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทของอาจารย์ที่จะเข้ามาทำงานในตำแหน่งอาจารย์ประจำสาขาวิชาและอาจารย์ประจำสำนัก ให้มีความเหมาะสมกับระบบการสอนทางไกลพร้อมไปกับการทำบทบาทตามภารกิจของมหาวิทยาลัยทั้งสี่ด้านด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. วิเคราะห์บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยไทย 4 ด้าน ภายหลังแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 (2535-2539) ซึ่งบทบาทของอาจารย์อาจเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมหาวิทยาลัยได้พัฒนาสื่อโทรคมนาคมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช กับบทบาทของอาจารย์ในระบบมหาวิทยาลัยปิด
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช กับมหาวิทยาลัยเปิดประเภทอื่นที่ไม่ใช้ระบบการสอนทางไกล เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง